

Studying of factors affecting the development of industrial cooperatives In Kermanshah province

Jalal olfati

PhD in Public Administration, Department of Cooperatives, Labor and Social Welfare Gilan e gharb, Kermanshah, Iran
(Corresponding Author). Jalal_olfati@yahoo.com

Bizhan Rezaee

Professor of management and entrepreneurship department of Razi university, Kermanshah, Iran.

Rezaee61@yahoo.com

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to investigate the factors affecting the development of industrial cooperatives in Kermanshah province.

Methodology: This is an applied research that has been done by survey method and descriptively. The statistical population of the study includes academic experts related to production cooperatives, experts in the field of cooperative management industry in the province and a number of managers of cooperative companies in Kermanshah. The sampling method was purposeful until the theoretical saturation of the data. To collect data from the survey method was done using interview tools. In order to analyze the data, the theme analysis method was used.

Findings: The research findings showed that for the development of industrial cooperatives, it is necessary to select the managers of industrial production cooperatives from among people who have sufficient ability, managerial skills and up-to-date technical and specialized knowledge. Also, the results of the analysis of the interviews indicate that the factors affecting the development of industrial cooperatives include personality factors, managerial factors, economic factors, socio-cultural factors and educational factors.

Conclusion: According to the results obtained in the study and the role of economic factors, the lack of necessary and sufficient financial resources and excessive strictness of banks and financial institutions in the payment of loans and bank facilities, including major obstacles to the expansion and development of cooperatives they are industrial.

Keywords: Cooperatives, Industrial Cooperatives, Cooperative Development, Economic Factors

عنوان مقاله: بررسی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی استان کرمانشاه

جلال الفتی

دکتری مدیریت دولتی، رئیس اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی گیلانغرب، کرمانشاه، ایران

(نویسنده مسئول) Jalal_olfati@yahoo.com

بیژن رضایی

استادیار گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

Rezaei61@yahoo.com

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش، بررسی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی استان کرمانشاه است.

روش: این پژوهش از نوع کاربردی، با استفاده از روش پیمایشی و به صورت توصیفی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل متخصصین دانشگاهی مرتبط با تعاونی‌های تولیدی، کارشناسان حوزه صنعت مدیریت تعاون استان و تعدادی از مدیران شرکت‌های تعاونی کرمانشاه می‌باشد. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تا اشباع نظری داده‌ها صورت گرفت. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش زمینه‌یابی با استفاده از ابزار مصاحبه انجام شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون (تم) استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد برای توسعه تعاونی‌های صنعتی لازم است مدیران تعاونی‌های تولیدی صنعتی از میان افرادی انتخاب شوند که از توانایی کافی، مهارت‌های مدیریتی و دانش فنی و تخصصی روز برخوردار باشند. همچنین نتایج تحلیل مصاحبه‌ها بیانگر این است که عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی شامل عوامل شخصیتی، عوامل مدیریتی، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی - اجتماعی و عوامل آموزشی می‌باشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج بدست آمده در پژوهش و همچنین مشخص شدن نقش عوامل اقتصادی، مشخص گردید کمبود منابع مالی لازم و کافی و سخت‌گیری بیش از اندازه بانک‌ها و مؤسسات مالی در پرداخت اعتبارات و تسهیلات بانکی، از جمله موانع عمده‌گسترش و توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: شرکت‌های تعاونی، تعاونی‌های صنعتی، توسعه تعاونی‌ها، عوامل اقتصادی

مقدمه و بیان مسئله

شرکت‌های تعاونی صنعتی در یک اقتصاد مردم سالار، هم هدف هستند و هم وسیله. هدف از این جهت که رشد و توسعه را در سطح زندگی مردم متبلور می‌کنند و وسیله از این منظر که از طریق آنها می‌توان به دستاوردهای زیادی از جمله توسعه اقتصادی و اجتماعی دست یافت و هرچه این نهضت با کلیت نظام اقتصادی عجین تر و با زیر بخش‌های آن پیوند سیستمی داشته باشد موفق‌تر عمل می‌کند، زیرا در بازتوزیع منافع حاصل از رشد بخش اقتصادی، کاهش ریسک سرمایه‌گذاری و هزینه‌های دولتی در تولید و ... مؤثر و کارآمد هستند (وزارت تعاون، ۱۳۹۱).

تحولات اوایل هزاره سوم میلادی در عرصه اقتصادی موجب شده است تعاونی‌ها در عصر حاضر با شرایط جدیدی روبرو شوند، زیرا آهنگ رشد تغییرات از رشد چشم‌گیری برخوردار است. به همین دلیل در کشورهای صنعتی، دولت از طریق طراحی چارچوب‌هایی برای توسعه تعاونی‌ها در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی گام‌های مؤثری برداشته است، اما کشورهای در حال توسعه در این راه با موانعی چون ناکارآمدی قوانین موجود، عدم شفافیت سیاست‌گذاری‌ها، فقدان شرایط استاندارد محیطی و افزایش غیرطبیعی تعاونی‌ها به لحاظ کمی مواجه هستند. به تبع مشکلات فراروی تعاونی‌ها در کشورهای در حال توسعه، ایران نیز با این مشکلات مواجه است به طوری که در واحد جغرافیایی مورد مطالعه از ۸۳۳ تعاونی صنعتی ثبت شده در استان کرمانشاه، حدود ۴۹۰ تعاونی از آنها در حال فعالیت می‌باشند و بعضاً با کمتر از ظرفیت اسمی مشغول به فعالیت هستند. مابقی آنها بنا به دلایل متفاوتی غیر فعال و یا از چرخه تولید اقتصادی بازمانده‌اند. این پژوهش در راستای بررسی عواملی صورت گرفته است که توسعه تعاونی‌های صنعتی را به چالش می‌کشاند، لذا بر آن است که عمده‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های صنعتی استان کرمانشاه را بررسی نماید و با رویکردی جامع‌نگر، عوامل رفتاری، سازمانی و ساختاری تأثیرگذار بر آنها را مشخص و در اختیار برنامه‌ریزان اقتصاد تعاونی استان و کشور قرار دهد.

پیشینه پژوهش

واژه تعاون^۱ نخستین بار توسط رابرت اوون انگلیسی^۲ در مقابل واژه رقابت^۳ به کار برده شد. سپس صاحب نظران و مصلحان اجتماعی این کلمه را با مفاهیم و کارکردهای متفاوتی به کار بستند تا جایی که مقوله نهضت تعاون و حتی تعاون‌گرایی^۴ در نظریه‌های اقتصادی و اجتماعی، جایگاه ویژه‌ای پیدا کند. شرکت‌های تعاونی به عنوان یکی از بخش‌های مهم نظام اقتصادی کشور که در اصل ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی نیز بر آن تأکید گردیده، سازمانی‌هایی است اقتصادی که به میل و اراده شخصی افراد تشکیل می‌شود و بر اساس حقوق مساوی و نیل به اهداف اقتصادی از پیش تعیین شده آنان به فعالیت می‌پردازد. به عبارتی تعاونی یک انجمن مستقل و متشکل از افرادی است که به صورت داوطلبانه برای تأمین نیازهای مشترک اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضا تأسیس شده و فعالیت خود را با مشارکت اعضا و با کنترل دموکراتیک به اجرا در می‌آورد. به همین لحاظ است که سازمان‌های جهانی، توسعه را بدون مشارکت عمومی مردم فاقد ارزش و اعتبار می‌دانند و به همین خاطر اکثر کشورهای توسعه یافته و یا در

1. Cooperation
2. Robert Owen
3. Competition
4. Corporatism

حال توسعه از نهضت تعاون به عنوان یکی از ابزارهای مهم و مؤثر در امر توسعه و بویژه توسعه اقتصادی و اجتماعی استفاده می‌کنند.

اهمیت و ضرورت پرداختن به فرآیند توسعه تعاونی‌های صنعتی در شرایط کنونی جامعه ایران بیش از پیش احساس می‌شود و آنچه که باعث اذعان همگان به اثر بخشی این رویکرد در توسعه جوامع می‌گردد اثرات مثبت توسعه تعاونی‌های تولیدی است.

صلاحی اصفهانی (۱۳۹۷)، در پژوهشی ضعف توسعه نهادی در بخش‌های مختلف، مداخله و ورود بیش از حد دولت در بخش خصوصی، وابستگی مردم به اقتصاد دولتی، کم‌تجربگی در زمینه‌های خصوصی‌سازی، واگذاری و تمرکز زدایی، نبود حاکمیت مطلوب نظام شایسته‌سالاری، سوگیری‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و پیشینه تاریخی مغایر با دموکراسی و خودگردانی را از جمله عدم نهادینه شدن الگوی توسعه تعاونی‌ها ذکر کرده است. حیدری (۱۳۹۷)، عوامل اصلی پدیده ماندگاری و توسعه شرکت‌های تعاونی تولیدی شهرستان روانسر را شرایط اجتماعی، انسانی، اقتصادی، عوامل آموزشی، بهداشتی، حمایتی و شایستگی مدیران در تعاونی‌ها می‌داند. رنجبر و منفردی‌راز (۱۳۹۲)، معتقدند که موضوع آموزش، ترویج و اشاعه فرهنگ تعاون باعث افزایش کارایی و بهره‌وری تعاونی‌ها می‌شود که به آن کمتر توجه می‌گردد.

هادی‌زاده‌بزاز و همکاران (۱۳۹۵)، در مطالعه‌ای با عنوان سنجش و ارزیابی عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌های تولیدی خراسان رضوی مهمترین عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد و توسعه تعاونی‌ها از دیدگاه کارشناسان و مدیران عامل تعاونی‌ها را در قالب هفت شاخص با استفاده از تکنیک آنتروپی بررسی و تحلیل نمودند. نتایج پژوهش نشان داد حمایت‌های مالی دولت در اجرای اقدامات زیربنایی، نحوه مدیریت و میزان انگیزه و مشارکت اعضاء به ترتیب در بهبود عملکرد و توسعه تعاونی‌ها مؤثرند.

حاجی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهش خود نشان دادند عامل اجتماعی، شامل میزان آگاهی اعضاء از فلسفه و اصول تعاونی، میزان اعتماد، اعتقاد و همکاری اعضاء، مشارکت بین اعضاء تعاونی و میزان رضایت از عملکرد تعاونی، مهمترین عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولیدی محسوب می‌شود. آجیلی (۱۳۸۵)، نشان داد که ضعف نیروی انسانی، عدم شناخت اصول تعاونی، فعالیت مدیران تعاونی در بخش خصوصی، عضویت برخی از اعضاء در چند تعاونی و عضویت افراد شاغل در تعاونی، وجود روابط سنتی، پایگاه نابرابر اعضاء، ایجاد اختلاف در تصمیم‌گیری‌های جمعی و عدم علاقه اعضاء به عضویت در ترکیب هیأت مدیره از مهمترین عوامل عدم توسعه تعاونی‌های تولیدی هستند.

نصرالهی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی تحت عنوان عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌های تولیدی در استان گیلان نشان دادند که مشکلات مرتبط با هفت عامل آموزشی، مشارکتی، حمایتی، توسعه‌ای، مدیریتی، مسئولیتی و دولتی توانسته‌اند حدود ۷۱ درصد از عوامل موفقیت این تعاونی‌ها را تبیین کنند.

امانیان بیدختی و صادقی‌نیا (۱۳۹۴)، شرایط و ضوابط دست و پاگیر اعطای تسهیلات بانکی را یکی از مشکلات تعاونی‌های تولیدی ذکر کرده‌اند.

دل‌انگیزان (۱۳۸۵)، به بررسی کارایی اقتصادی تعاونی‌های تولیدی شهرستان بوئین زهرا و اولویت‌بندی مشکلات آنها در فرآیند مدیریت و نظام بازاریابی پرداخت و نشان داد که میانگین کارایی تصادفی تعاونی‌های تولیدی در سطح پایینی (۷۹ درصد) قرار دارد. نتایج همچنین نشان داد که سیاست‌های نامناسب در قیمت‌گذاری و نوسانات قیمتی محصولات تولیدی، خدمات پایین در زمینه بسته‌بندی، فرآوری محصولات، بازاریابی و توزیع محصولات و نبود برنامه‌ریزی جامع بلندمدت از سوی مدیران به ترتیب اولویت‌های اول تا سوم را در ناکارآمدی فرآیند مدیریت و نظام بازاریابی تعاونی‌های منطقه دارند.

کرمی و علی بیگی (۱۳۹۳)، در پژوهش خود با عنوان شناسایی و اولویت‌بندی عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های صنعتی به این نتیجه رسیدند که پنج عامل آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، شخصیتی، مدیریتی و اقتصادی بر توسعه و توانمندی شرکت‌های تعاونی تولیدی تأثیرگذارند. وحیدزاده (۱۳۸۳)، معتقد است علل شکست اکثر تعاونی‌ها را می‌توان در سه مقوله ضعف مدیریت، فقدان نظم سازمانی و ضعف بنیه مالی جستجو نمود. احمدپور و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی نشان دادند اکثر پاسخگویان، موفقیت تعاونی‌های صنعتی را در تأمین نهاده‌ها و امور زیربنایی و ارائه مشاوره‌های تخصصی در سطح زیاد و خیلی زیاد و در ارائه خدمات آموزشی نسبتاً زیاد ارزیابی کردند.

مجردی و همکاران (۱۳۹۱)، با استفاده از روش تحلیل عاملی، عوامل تأثیرگذار بر موفقیت و توسعه تعاونی‌های صنعتی را در قالب هشت عامل هماهنگی آموزشی، حرفه‌ای، اقتصادی، حمایتی، سازمانی، اجتماعی، ارتباطی، رسانه‌ای و بازاریابی دسته‌بندی کردند. این عوامل در مجموع ۶۸/۳۳ درصد از تغییرات واریانس متغیر موفقیت تعاونی‌ها را تبیین کردند.

امینی و رضانی (۱۳۸۵)، در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در ایران تعاونی‌ها عموماً عملکرد چندان موفق‌ی نداشته‌اند. بر اساس این پژوهش، نگرش اعضا نسبت به تعاون، شناخت اعضا از اصول تعاون، آگاهی، مشارکت و آموزش اعضا در افزایش کارایی و بهبود عملکرد تعاونی‌ها نقش مهم و مثبتی داشته‌اند. نگویان هانگ^۱ (۲۰۱۷)، در مطالعه خود به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولیدی در کشور ویتنام پرداخت، نتایج نشان داد نیروی کار، سرمایه کسب و کار، وابستگی به شرکت‌های ورودی و مصرف محصولات، بر کارایی فعالیت‌های تجاری تعاونی‌ها تأثیر می‌گذارند.

رونکو و ناتالیا^۲ (۲۰۱۴)، در بررسی ساختار سرمایه و تصمیمات مالی تعاونی‌های تولیدی اسپانیا بیان نمودند که بین متغیرهای کلان اقتصادی و تصمیم‌گیری‌های مالی ارتباط معنی‌داری وجود دارد و بودجه‌بندی با توجه به شرایط اقتصادی و نوع شرکت متفاوت است. نتایج پژوهش‌های دیالسی و همکاران^۳ (۲۰۱۴)، نشان داد مشوق-های اقتصادی دارای تأثیر مثبت و نظارت دارای تأثیر منفی در ساختار، عملکرد و مشارکت اعضای تعاونی‌ها داشته است.

1. Nguyen Hong
2. Ronco & Natalia
3. Dialci et al

گارنوسکا و همکاران^۱ (۲۰۱۱)، عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های تولیدی چین را ثبات قوانین، رهبری متعهدانه، حمایت مالی و فنی دولت، میزان مشارکت اعضا، درک و آگاهی اعضا و حمایت آنها از سوی سازمان‌های مردم نهاد دانسته است.

نخوما^۲ (۲۰۱۱)، در پژوهشی در زمینه توسعه و موفقیت تعاونی‌ها به این نتیجه رسید که مهارت‌های مدیریتی و ظرفیت تجاری، محیط بازار، انگیزه‌ها، نقش حکومت، تعهد اعضا و مشارکت از عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌ها می‌باشد.

آنال و همکاران (۲۰۰۹)، در پژوهشی نتیجه گرفتند که مشکلات مالی، آموزشی و قانونی از جمله عوامل اساسی در عدم موفقیت تعاونی‌ها در ترکیه هستند. مرکز مدیریت و سازماندهی اجتماعی دانشگاه سیدنی (۲۰۰۶)، محدودیت سرمایه را از مهمترین چالش‌های تعاونی‌های صنعتی در سراسر جهان می‌داند. سازمان بین‌المللی کار^۳، ویژگی‌های اجتماعی نیروی انسانی شرکت تعاونی از قبیل: میزان شناخت و مشارکت، آگاهی و سطح سواد اعضا، کیفیت نیروی انسانی و آشنایی با اهداف سازمان و همچنین نقش سیاست‌های دولت و غیره را در موفقیت و توسعه تعاونی‌ها مؤثر دانسته است. در مجموع نتایج تحقیقات فوق حاکی از آن است که مسئولیت‌پذیری و مشارکت، اعتماد متقابل اعضا، مدیریت و نحوه اداره شرکت (دموکراتیک و استبدادی)، وضعیت بنیة مالی، تعامل بازار فروش، میزان ارتباط درونی و عاطفی، تخصص و تحصیلات، آموزش شغلی کارکنان، ناتوانی ایجاد توازن در علایق متفاوت اعضا، انتظارات زیاد اعضا از تعاونی، بالا بودن هزینه اجرایی، ترکیب سنی اعضا و نظارت و مشاوره مسئولان با توسعه و عدم توسعه تعاونی‌های تولیدی در ارتباط هستند.

شرکت‌های تعاونی‌های صنعتی استان کرمانشاه

همان‌گونه که جدول شماره ۱ نشان می‌دهد تا پایان سال ۱۳۹۸ جمعاً تعداد ۸۳۳ شرکت تعاونی صنعتی (صنعتی، معدنی، فرش دستباف) در استان کرمانشاه تشکیل و به ثبت رسیده است که تعداد ۴۹۰ مورد از این تعاونی‌ها فعال یا نیمه فعال و مابقی آنها غیرفعال و یا به دلایل متفاوتی تعطیل و از چرخه تولید خارج شده‌اند (اداره کل تعاون کرمانشاه، ۱۳۹۸).

جدول ۱. شرکت‌های تعاونی صنعتی استان کرمانشاه

شهرستان	تعداد کل تعاونی	تعداد اعضا	تعاونی‌های فعال	تعاونی‌های غیرفعال
کرمانشاه	۲۸۰	۲۳۸۲	۱۵۴	۱۲۶
اسلام‌آباد غرب	۱۰۴	۷۹۱	۱۰۱	۳
پاوه	۴۷	۵۵۵	۱۶	۳۱
ثلاث باباجانی	۱	۷	۱	۰
جوانرود	۲۳	۳۸۳	۲۱	۲
دالاهو	۱۶	۱۹۶	۱۰	۶
روانسر	۳۷	۵۱۴	۱۵	۲۲
سرپل‌دهاب	۶۴	۶۳۳	۲۰	۴۴
سنقر	۳۷	۲۸۱	۲۳	۱۴
صحنه	۵۱	۴۲۶	۲۴	۲۷
قصرشیرین	۱۴	۱۹۲	۵	۹
کنگاور	۵۸	۵۶۰	۴۸	۱۰

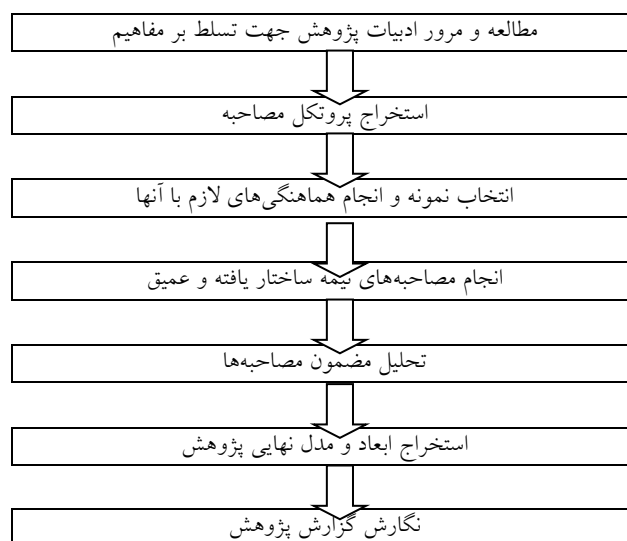
1. Garnevska et al
2. Nkhoma
3. International Labor Organization

گیلانغرب	۴۰	۴۳۶	۲۹	۱۱
هرسین	۶۱	۶۵۶	۳۲	۲۹
مجموع	۸۳۳	۷۹۲۱	۴۹۹	۳۳۴

مأخذ: واحد آمار مدیریت تعاون استان کرمانشاه

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی و جامعه آماری آن شامل متخصصین دانشگاهی با تخصص مدیریت و کارآفرینی که ارتباط نزدیک با بخش تعاون دارند، کارشناسان حوزه صنعت در مدیریت تعاون استان کرمانشاه و تعدادی از مدیران تعاونی‌های تولیدی صنعتی استان کرمانشاه بودند. روش نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تا اشباع نظری داده‌ها صورت گرفت که تعداد ۳۸ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند اگر چه در مصاحبه با نفر ۲۳ اشباع نظری حاصل شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از روش زمینه‌یابی با استفاده از ابزار مصاحبه و به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون (تم) استفاده شد. این پژوهش بر اساس گام‌های پژوهش ساندرز و همکاران^۱ (۲۰۰۹) از مبنای فلسفی تفسیری، رویکرد استقرایی، روش انجام کیفی، استراتژی مطالعه موردی و ابزار مصاحبه تبعیت می‌کند. همچنین از تکنیک تحلیل مضمون برای تحلیل نتایج داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها استفاده شد. مراحل اجرایی پژوهش نیز به شرح شکل شماره ۱ می‌باشد.

شکل ۱. مراحل اجرایی پژوهش

پایایی کدگذاری پژوهش

در پژوهش حاضر، از روش توافقی درون موضوعی (پایایی بین دو کدگذار) برای محاسبه پایایی تحلیل و کدگذاری مصاحبه‌ها استفاده شد. برای محاسبه پایایی از طریق روش توافق دو کدگذار (ارزیاب)، از یک دانشجوی دکتری که بر موضوع تحقیق اشراف داشت درخواست شد تا به عنوان همکار پژوهش (کدگذار) در این پژوهش مشارکت کند، سپس پژوهشگر به همراه این همکار پژوهش، تعداد ۳ مصاحبه را کدگذاری کرده و

درصد توافق درون موضوعی که به عنوان شاخص پایایی تحقیق به کار می‌رود با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد.

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = \frac{\text{تعداد توافقات} \times 2}{\text{تعداد کل کدها}} \times 100\%$$

جدول ۲. محاسبه پایایی بین دو کدگذار

ردیف	کد مصاحبه	تعداد کدها	تعداد توافقات	درصد توافق
۱.	P2	۲۳	۱۰	۸۷
۲.	P6	۳۰	۱۱	۷۳
۳.	P11	۲۲	۹	۸۱
جمع				۸۰

همانطور که جدول شماره ۲ نشان می‌دهد پایایی بین دو کدگذار ۸۰ درصد می‌باشد و چون از ۶۰ درصد بیشتر است قابلیت اعتماد کدگذاری تأیید می‌شود (کولاً ۱۹۹۶).

جامعه آماری و نمونه‌گیری پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل متخصصین دانشگاهی مرتبط با بخش تعاونی، کارشناسان بخش صنعت مدیریت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و تعدادی از مدیران شرکت‌های تعاونی صنعتی استان کرمانشاه بودند. با توجه به موضوع پژوهش لازم بود افرادی برای مصاحبه انتخاب شوند که اطلاعات فنی و کافی در خصوص تعاونی‌های صنعتی داشته باشند به همین خاطر معیار قضاوتی بودن انتخاب نمونه پژوهش، با توجه به نیروهای متخصص، کارشناسان و مدیران تعاونی‌های تولیدی در استان و تشخیص پژوهشگران، سابقه مرتبط با فعالیت تعاونی‌های تولیدی صنعتی بوده است. بر این اساس تعداد ۳۸ نفر از بین جامعه آماری پژوهش برای مصاحبه انتخاب شدند. اگر چه اشباع نظری در مصاحبه ۲۳ نفر حاصل شد.

فرآیند تحلیل داده‌ها

فرآیند انجام تحلیل داده‌ها شامل مراحل زیر است:

(۱) **آماده‌سازی داده‌ها:** در این قسمت، داده‌های حاصل از مصاحبه، تایپ و پیاده‌سازی شد و پس از پیاده‌سازی به هریک از مصاحبه‌ها یک کد مصاحبه داده شد.

(۲) **آشنا شدن با داده‌ها:** در این مرحله، مصاحبه‌ها مکرراً خوانده شد و مطالب مرتبط و مورد علاقه پژوهشگر

که در حقیقت پاسخ به سؤال اصلی پژوهش است مشخص گردید. در طول مصاحبه برای جمع‌آوری داده‌ها به علل مختلفی ممکن است مطالبی بیان شود که در تحلیل نهایی کمکی نکند یا لازم نباشد. مثلاً در حین مصاحبه ممکن است مصاحبه‌شونده خاطره‌ای بگوید که به اصل موضوع پژوهش ارتباط چندانی ندارد ولی به خاطر حفظ فضای مثبت و صمیمی بودن، تذکری به وی داده نشد. یا ممکن است مباحث مقداری طولانی شود تا به موضوع اصلی برگردد و مقداری صحبت‌های بی‌ارتباط با موضوع اصلی انجام شود و عللی نظیر این موارد. به

همین دلیل در بازنگری اولیه متن‌های پیاده شده، مطالب زاید حذف گردید و جملات مرتبط با اصل موضوع تحت عنوان «جملات کلیدی» مشخص گردیدند.

۳) کدگذاری: کدگذاری در تکنیک شبکه مضامین شامل دو بخش مضامین پایه و مضامین اصلی می‌باشد.

۱-۳) مضامین پایه: همان‌طور که بیان شد، مضمون پایه نزدیک‌ترین مضمون به داده‌ها می‌باشد و به همین دلیل کمترین سطح انتزاع را دارند. بخشی از مضامین پایه پژوهش حاضر به شرح جدول شماره ۳ می‌باشد.

جدول ۳. بخشی از مضامین پایه پژوهش

مضامین فرعی پایه	جملات کلیدی متن مصاحبه‌ها	مصاحبه شونده
استفاده از تسهیلات و اعتبارات	همیشه سعی دارم برای موفقیت تعاونی با بانک‌ها برای اخذ وام مذاکره کنم	مدیر تعاونی
استفاده از تجارب تعاونی‌ها	به نظرم مدیران تعاونی‌ها باید از تعاونی‌های موفق الگو بگیرند و از تجارب آن‌ها استفاده کنند.	متخصص
داشتن روحیه انعطاف پذیری	تعاونی‌ها اگر به صورت کاملاً خشک و بسته عمل کنند باعث عدم توسعه و عدم موفقیت خود می‌شوند پس باید روحیه انعطاف پذیری را در خود تقویت کنند.	متخصص
اعتقاد به کارگروهی	به عنوان کسی که مدیر تعاونی هستم همیشه این احساس در من به وجود آمده است زمانی که کار گروهی انجام می‌دادیم موفق‌تر بودیم.	مدیر تعاونی
تحصیلات مدیر عامل	در تعاونی‌های موفق، مدیران از تحصیلات مرتبط و عالی برخوردار بوده‌اند.	کارشناس تعاون
سازماندهی مناسب اعضا	تعاونی‌های موفق ساختار مناسبی دارند و بر اساس تجربیات حاصل شده، یکی از شاخص‌های موفقیت هر تعاونی ساختار و سازماندهی مناسب می‌باشد.	کارشناس تعاون
اعتقاد به باور اعضا به فلسفه تعاون	اگر این ذهنیت در کارکنان ایجاد کنیم که تعاون یعنی همکاری، بسیار سخت است ولی اعضای ما این کار را انجام و فلسفه تعاون را درک کرده‌اند.	مدیر تعاونی
تمایل به ارتقاء دانش کاری	تمام تلاش خودم را به کار می‌گیرم که در زمینه تولید محصولات مورد نظر، دانش آن محصول را به کارکنان انتقال دهم.	مدیر تعاونی
مهارت و تخصص مدیر	در مواقعی که تعاونی دچار سردرگمی می‌شود توانایی تخصصی و دانشی مدیر تعاونی خیلی گره‌گشا و کارساز خواهد بود.	کارشناس تعاون
بازاریابی مناسب محصولات	برای اینکه بتوانم در کارم موفق باشم باید قادر باشم محصولات خود را بفروشم و برای اینکار باید بازار هدف مناسبی داشته باشم.	مدیر تعاونی
انگیزه برای کار تولیدی	کارکنان شرکت من برای انجام کارهای شرکت تعاونی شوق و علاقه زیادی دارند.	مدیر تعاونی
مشارکت فعال اعضا در تعاونی	زمانی که در انجام کارها، همه اعضا باهم کار می‌کنیم و از خرد جمعی استفاده می‌کنیم نتایج مطلوب‌تری به دست می‌آید...	مدیر تعاونی
ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی	تعاونی‌ها باید بتوانند کالاهای تولید شده خود را به فروش برسانند. یکی از راهکارهای فروش تولیدات، تبلیغات مناسب و پیداکردن بازار است.	کارشناس تعاون
اطلاع رسانی و تبلیغات	هر تعاونی باید در راستای تولید محصول خود، تبلیغات مناسبی داشته باشد که هم بازار هدف پیدا کند و هم متخصصین بیشتری را جذب خود کند.	متخصص
بهره مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی	توجه به رفتارهای انسانها از مواردی است که درون واحد سازمانی مورد غفلت واقع می‌شود. دوره‌های آموزشی برای تقویت روابط و مهارت اجتماعی کارکنان لازم است.	متخصص
مشارکت اقتصادی	تعاونی‌ها برای اینکه بتوانند موفق‌تر باشند باید از افراد اقتصادی در هیأت مدیره خود	کارشناس

اعضاء در مدیریت تعاونی	استفاده کنند.	تعاون
وجود روحیه کار آفرینی	تعاونی‌ها باید روحیه کارآفرینی در بین کارکنان را تقویت و آنرا نهادینه کنند.	کارشناس تعاون
اقتدار مدیر عامل	داشتن روحیه تیمی و همکاری در بین اعضاء از اهمیت خاصی برخوردار است ولی مدیر باید از اقتدار لازم برخوردار باشد تا تعاونی دچار هرج و مرج نشود.	مدیر تعاونی
ثبات بازار و نوسانات نرخ ارز	با توجه به نوسانات بازار، برای انجام امور تعاونی همواره دچار تردید هستیم و این بالا و پایین شدن قیمت ارز بر روند تعاونی خیلی تاثیر گذاشته است.	مدیر تعاونی
بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی و نحوه همکاری	همیشه اعتقاد داشتم دوره‌های آموزشی و شرکت در جلسات آموزشی برای هر سازمانی مؤثر است که تعاونی‌ها نیز از این قاعده مستثنی نیستند.	متخصص
احترام به نظر همدیگر	در جلسات تعاونی، کارکنان برای نظر سایر اعضاء احترام خاصی قائل هستند که از نظر من این باعث می‌شود بین اعضاء همدلی به وجود بیاید.	مدیر تعاونی
ایجاد روحیه همکاری بین اعضاء	یکی از اهداف ما در تعاونی این است که اعضاء را به کار تیمی تشویق کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم که کارها را به صورت تیمی انجام دهند.	مدیر تعاونی
امکان استفاده از ماشین آلات مدرن جهت ارتقاء کیفیت محصول	تعاونی‌های تولیدی باید با شرایط و تغییرات محیطی به ارتقاء محصولات خود کمک کنند و این افزایش کیفیت با استفاده از تجهیزات مدرن و دانش روز بدست می‌آید.	کارشناس تعاون
توانایی ریسک پذیری	کارهای روتین و تکراری برای تعاونی موفقیت به ارمغان نمی‌آورد، باید یک باور ایجاد کرد که بتوان از حالت منفعل خارج شد به نظرم باید کارهای ریسکی انجام داد.	مدیر تعاونی
پاسخ‌گویی مدیر به اعضاء تعاونی	یک مدیر تعاونی در قبال وظایفی که به او محول شده است باید پاسخگو باشد، و یکی از مسئولیت‌های مدیریت این است که در قبال اعضاء نیز پاسخگو باشد.	متخصص
آشنایی اعضاء با اصول و مبانی تعاونی	زمانی که اعضاء این باور را داشته باشند که یک تعاونی تولیدی چه وظیفه و اصولی دارد راحت تر درک درستی از تعاونی دارند و قطعاً این آشنایی با اصول تعاونی، مسیر را برای تحقق اهداف تعاونی هموارتر می‌کند.	متخصص
اهمیت به سرمایه‌گذاری بلندمدت	تعاونی‌هایی که به قصد بلند مدت شروع به فعالیت می‌کنند از میزان موفقیت بیشتری برخوردارند.	کارشناس تعاون
میزان توانایی مدیریت تهدیدها و فرصت‌ها	زمانی که عوامل محیطی، تعاونی را تهدید می‌کند مدیر موفق و خلاق می‌تواند این عوامل تهدید کننده را به فرصت تبدیل و از آن استفاده کند.	کارشناس تعاون
شرکت در دوره‌های کارورزی	دوره‌های کارورزی که در اداره تعاون برگزار می‌شود می‌تواند موفقیت یک تعاونی را افزایش دهد زیرا متدهای مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها بررسی می‌شود.	کارشناس تعاون
علاقه به کار تولیدی	این نکته را باید در نظر گرفت که خود اعضاء تعاونی باید به تولید کالای مورد نظر علاقه مند باشند، و روحیه چنین کاری را داشته باشند.	متخصص
بهره‌مندی از دوره‌های آموزشی فنی	دوره‌هایی که برگزار می‌شود برای افزایش کارایی تعاونی‌ها بسیار مفید است و موجب بهره وری بیشتر می‌شود.	کارشناس تعاون
تجربه قبلی مدیر	مدیری موفق است که بتواند نقاط ضعف و قوت مدیر قبل از خود را بررسی کند تا از دو باره کاری جلوگیری شود.	کارشناس تعاون
شرایط تحریم	شرایط اقتصادی کشور بر واحدهای تولیدی اثرگذار است و موانعی از جمله تحریم‌ها بر موفقیت یک واحد تولیدی بی تاثیر نیست.	متخصص
اطلاع‌رسانی در رابطه با	شرکت در کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی، واحدهای تولیدی را با جدیدترین روش‌های	متخصص

تکنولوژی‌ها و نوآوری‌ها	نوین برای تولید محصولات آشنا خواهد کرد. این نوآوری می‌تواند تعاونی را به برند تبدیل کند.	
کارشناس تعاون	یک واحد تعاونی نمی‌تواند بدون توجه به نیازهای جامعه به فعالیت بپردازد و باید شرایط جامعه را در نظر بگیرد.	
متخصص	زمانی که واحد تعاونی از روش‌های جدید و مبتکرانه استفاده کند و نوآوری را به وجود آورد حتماً به عنوان یک مزیت رقابتی می‌تواند از آن استفاده کند.	
متخصص	کارکنان هر واحد باید همواره به روز باشند، به نیازهای آنان توجه شود، که این اهمیت توسعه منابع انسانی در سازمان را نشان می‌دهد.	اهمیت به توسعه منابع انسانی
کارشناس تعاون	تعاونی‌هایی که از مهارت کارآفرینی یا در دوره‌های کارآفرینی اداره تعاون شرکت می‌کنند موفق‌تر از تعاونی‌هایی هستند که در این دوره‌ها شرکت نمی‌کنند.	بهره‌مندی از دوره‌های آموزش مهارت کارآفرینی

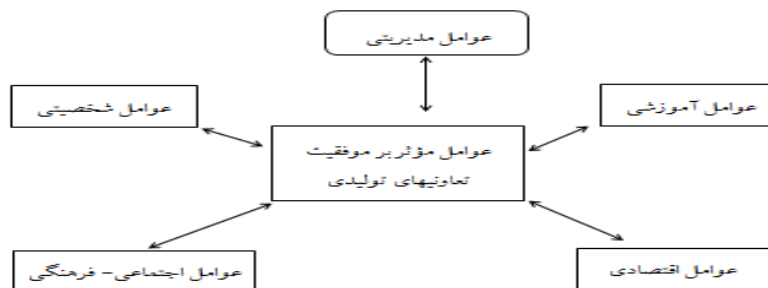
۲-۳) مضامین اصلی: در گام بعدی پژوهش برای طی کردن مسیر استقرایی تکنیک تحلیل مضمون و دست یافتن به فهم بهتری از ۳۸ مضمون پایه بدست آمده، نیاز است این مضامین در دسته‌های کلی‌تر و قابل فهم‌تری تقسیم بندی شوند. همان‌گونه که جدول شماره چهار نشان می‌دهد، پس از بررسی مجدد تمامی مضامین پایه، مشخص شد که می‌توان مضامین را به پنج دسته عمده تقسیم بندی کرد. عوامل شخصیتی، عوامل مدیریتی، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی - اجتماعی و عوامل آموزشی. به عنوان مثال وقتی بیان می‌شود: «یک مدیر شرکت تعاونی در قبال امورات و وظایفی که به او محول شده است باید پاسخگو باشد، و یکی از مسئولیت‌های مدیریت این است که در قبال اعضاء تعاونی نیز پاسخگو باشد.» این امر که با کد پاسخ‌گویی مدیر شرکت تعاونی به اعضاء تعاونی مشخص شد حاکی از یک سری عوامل مدیریتی است که باید انجام بگیرد تا تعاونی‌ها موفق‌تر باشند. از سوی دیگر برخی از کدها، حاکی از عوامل آموزشی است که باعث افزایش موفقیت تعاونی‌های تولیدی می‌شود که مصاحبه‌شوندگان در گزاره‌های خود نیز به بهره‌مندی از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی فنی اشاره کرده‌اند. به‌عنوان مثال وقتی گفته می‌شود: «دوره‌هایی که ما برگزار می‌کنیم برای افزایش کارایی تعاونی‌ها بسیار مفید است و موجب بهره‌وری بیشتر می‌شود».

جدول ۴: مضامین اصلی پژوهش

مضامین اصلی	مضامین پایه
عوامل شخصیتی	علاقه به کار و انگیزه برای کار و فعالیت تولیدی
	داشتن روحیه انعطاف پذیری در کار و داشتن روحیه کارآفرینی
	توانایی ریسک‌پذیری و ابتکار و نوآوری
	احترام به نظر همدیگر و اعتقاد به کارگروهی
عوامل مدیریتی	تحصیلات و تخصص مدیرعامل و استفاده از تجربیات دیگران
	پاسخ‌گویی مدیر به اعضاء تعاونی و اهمیت به توسعه منابع انسانی
	میزان توانایی مدیریت در تهدیدها و فرصت‌ها
	ارتباط مناسب بین تولید و بازاریابی و توجه به نظرات جامعه
	سازماندهی مناسب اعضاء و توجه به نظرات جامعه
	مشارکت اقتصادی اعضاء و استفاده از تسهیلات و اعتبارات دولتی
	بازاریابی مناسب محصولات و اهمیت به سرمایه‌گذاری بلندمدت

عوامل اقتصادی	ثبات بازار و نوسانات نرخ ارز و شرایط تحریم
	استفاده از تجهیزات و ماشین آلات مدرن برای ارتقاء کیفیت محصول
عوامل فرهنگی - اجتماعی	آشنایی اعضا با اصول و مبانی تعاون
	بهره بردن از تجارب تعاونی‌های دیگر
	اعتقاد و باور اعضا به فلسفه تعاون
	مشارکت فعال اعضا در تعاونی و ایجاد روحیه همکاری بین اعضا تعاونی
عوامل آموزشی	بهره مندی از کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی فنی
	نحوه‌ی همکاری اعضا و تمایل به ارتقاء دانش کاری
	کمک و اطلاع‌رسانی و شرکت در دوره‌های کارورزی
	اطلاع‌رسانی در رابطه با تکنولوژی‌ها و نوآوری‌ها
	بهره مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های کارآفرینی
	بهره مندی از دوره‌های آموزشی مهارت‌های ارتباطی

با توجه به جداول مصاحبه‌ها و کدگذاری‌های انجام شده در زمینه شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی مدل نهایی پژوهش در قالب شکل شماره ۲ خواهد بود.

شکل شماره ۲: مدل نهایی پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

شرکت‌های تعاونی نشانه‌ای بارز از عزم و اراده انسان‌ها در برخورد اصولی و منطقی با مسائل اقتصادی و اجتماعی جامعه بوده‌اند و بزرگ‌ترین و مؤثرترین نظام تأمین‌کننده منافع هستند که می‌توان در مقابل سیستم عدم تحرک و جمود ارائه نمود. تعاون معتقد و مروج این نظر است که دولت باید بر رفتار و فعالیت شرکت‌های تعاونی در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی نظارت نماید تا در امر تولید ثروت و رفع نیازمندی‌های اقتصادی و رعایت حقوق اعضا با در نظر گرفتن میزان سهام بطور عدالت و انصاف به نحو احسن رعایت گردد. هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی استان کرمانشاه است. نتایج تجزیه و تحلیل یافته‌های داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها نشان داد پنج عامل آموزشی، اقتصادی، شخصیتی، فرهنگی - اجتماعی و مدیریتی به عنوان عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی تولیدی شناسایی شدند. تعاونی‌ها با حضور در کارگاه‌ها و سمینارهای آموزشی می‌توانند از دانش روز مورد نظر آگاهی یابند که نشان از اهمیت به آموزش در تعاونی مورد نظر است. این نتایج با یافته‌های صمدآقایی (۱۳۹۴) در رابطه با فراهم نمودن آموزش‌های لازم در زمینه کارآفرینی

برای کارکنان، مرادنژادی و همکاران (۱۳۸۶) در رابطه با فراهم نمودن اطلاعات در مورد بازارهای داخلی و جهانی و فراهم بودن خدمات مشاوره‌ای در امور تولید محصولات، امینی و همکاران (۱۳۸۵) در رابطه با تأثیر آموزش بر مشارکت اعضاء در افزایش میزان سرمایه و بالا بردن تخصص هیأت مدیره و مدیران عامل از طریق آموزش در راستای توسعه تعاونی‌ها، با مطالعات نارایان^۱ (۲۰۱۴) در رابطه با افزایش مهارت‌ها و آگاهی‌های گروه‌ها در رابطه با مشارکت آن‌ها در مدیریت و مهارت‌های مورد نیاز در رابطه با مدیریت شغلی و بازاریابی محصولات و تأثیر آن‌ها بر توسعه تعاونی و نیاز به آموزش اطلاعات همخوانی دارد. نتایج گویای آن است که عوامل آموزشی بالاترین اثر مستقیم و غیرمستقیم بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی دارند.

درباره عوامل اقتصادی نیز با توجه به تنگناهای موجود در جامعه می‌توان چنین بیان کرد آندسته از تعاونی‌ها موفق‌ترند که بتواند شرایط موجود را بهتر درک کرده و بر اساس شرایط موجود اقتصادی گام بردارد که این نتیجه با یافته‌های شعبان‌علی‌فمی و همکاران (۱۳۹۲)، گابریل^۲ (۲۰۰۲) و مقیمی (۱۳۹۰) مطابقت دارد. نتایج حاکی از آن است که عوامل اقتصادی بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی مؤثر می‌باشد. همچنین از طریق ارتقاء عوامل شخصیتی در تعاونی‌ها تمایل به ارتقاء و توسعه منابع انسانی، توجه به نظرات جامعه، پاسخ‌گویی مدیر به اعضاء، مدیریت فرصت‌ها و تهدیدها ارتقاء می‌یابد و در نهایت سبب افزایش موفقیت تعاونی می‌گردد که این نتیجه با یافته‌های مرادنژادی و همکاران (۱۳۸۶)، شعبان‌علی‌فمی و همکاران (۱۳۹۲) و واتسون و همکاران^۳ (۲۰۱۴) در رابطه با ویژگی‌های کارآفرینانه و سازه‌های روان‌شناختی کارآفرینان، رابرتسون و همکاران^۴ (۲۰۰۳) و بیور^۵ (۲۰۰۲) در رابطه با انگیزه و عوامل انگیزشی، با یافته‌های دسی^۶ (۲۰۱۶)، سولمون و همکاران^۷ (۲۰۱۲) در رابطه با خلاقیت و نوآوری و پیشگام بودن در کارها و ابتکار و نوگرایی و با نتایج مقیمی و همکاران (۱۳۹۰) در رابطه با روحیه خطرپذیری و ریسک‌پذیری، مؤثر بر موفقیت و توسعه هم‌سو می‌باشد.

عامل چهارم که بر توسعه تعاونی‌های تولیدی اثرگذار است عوامل فرهنگی - اجتماعی بودند. این یافته با مطالعات امینی و همکاران (۱۳۹۳)، شعبان‌علی‌فمی و همکاران (۱۳۹۲)، دیس^۸ (۲۰۱۶)، هاردا^۹ (۲۰۱۶)، هم‌سو بود. ارتقاء عوامل فرهنگی - اجتماعی در تعاونی‌ها سبب ارتقاء توانایی‌ها و مهارت‌های انعطاف‌پذیری و ریسک‌پذیری و افزایش علاقه و انگیزه به کار تولیدی می‌گردد و تأثیر آن از طریق افزایش تمایل مدیر به ارتقاء و توسعه منابع انسانی، توجه به نظرات جامعه، مدیریت فرصت‌ها و تهدیدها است و در پی آن تأثیر بر افزایش تمایل اعضاء نسبت به مشارکت اقتصادی بیشتر، تمایل به سرمایه‌گذاری بلندمدت و کمک به بازاریابی مناسب محصولات و در نهایت بر موفقیت و توسعه شرکت تعاونی مؤثر واقع می‌شود. نتایج تحقیقات اتحادیه کشاورزی استرالیا^{۱۰} (۱۳۸۱) ارتباط بین میزان مشارکت اعضاء با میزان اعتقاد به اصول تعاون، میزان فعالیت اجتماعی و

1. Narayan
2. Gabril
3. Watson et al
4. Rabertson et al
5. Bior
6. Deis
7. solmon et al
8. Deis
9. Harda
10. AAC

تأثیر گذاری اعضاء و تأثیر آن‌ها بر توسعه تعاونی را مورد تأیید قرار داده است. نتایج به دست آمده گویای آن است که عوامل فرهنگی- اجتماعی بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی اثر دارند.

عوامل مدیریتی نیز به عنوان یکی از متغیرهای مهم در توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی شناسایی شد که این نتایج با مطالعات بریم‌زادی و شم‌آبادی (۱۳۹۲) در رابطه با تأثیر برنامه‌ریزی بازاریابی که مستلزم آگاهی و مدیریت فرصت‌ها و تهدیدهای آتی و پیش‌بینی شیوه مواجهه با آنهاست، با مطالعات قریبی (۱۳۹۱) مبنی بر تبعیت اعضاء از مدیریت در تعاونی‌ها که بستگی تام به پاسخ‌گویی مدیر به آن‌ها دارد و نقش آنها با توسعه تعاونی همسو است. نتایج نشان می‌دهد عوامل مدیریتی نیز بعد از عوامل آموزشی، اقتصادی، عوامل فرهنگی - اجتماعی و عوامل شخصیتی اثر کلی بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی دارند. با توجه به یافته‌های پژوهش و مشخص شدن نقش عوامل مدیریتی پیشنهاد می‌شود مدیرعامل تعاونی‌های صنعتی از میان افرادی انتخاب شوند که دارای توانایی لازم و کافی، مهارت‌های مدیریتی و دانش تخصصی و تجارب فنی روز باشند.

در خصوص نقش عوامل اقتصادی، از آنجا که کمبود منابع مالی و سختگیری بیش از اندازه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به منظور استفاده تعاونی‌ها از اعتبارات و تسهیلات بانکی، یکی از موانع عمده گسترش و توسعه تعاونی‌ها در راستای سرمایه‌گذاری می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود با اصلاح دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های داخلی و تسهیل در فرآیندها و اعطای تسهیلات بانکی ارزان قیمت، زمینه گسترش و توسعه تعاونی‌های صنعتی فراهم گردد. همچنین توصیه می‌شود افزایش اعتقاد و باور اعضاء به فلسفه تعاون به منظور ایجاد روحیه همکاری بیشتر و افزایش مشارکت اعضاء به منظور بروز خلاقیت و ابتکار اعضاء، با برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی عمومی و تخصصی مورد نیاز و معرفی تعاونی‌های موفق به عنوان نمونه‌های عینی و استفاده از تجربیات و دانش آن‌ها مورد توجه قرار گیرد. بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش می‌توان پیشنهاد کرد که با افزایش ارتباط تعاونی‌ها با یکدیگر به منظور استفاده از دانش نظری و تجربیات مفید آنها در راستای افزایش توانایی، ابتکار و نوآوری و افزایش مهارت‌های فردی و گروهی، بستر لازم برای توسعه شرکت‌های تعاونی صنعتی و ارتقاء کیفیت محصولات تولیدی آنها را فراهم ساخت.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می‌گردد.

- دسته‌بندی تعاونی‌ها بر اساس موضوع فعالیت و انجام این پژوهش بطور مجزا برای هر گروه از آنها
- بررسی و شناسایی چالش‌ها، موانع و مشکلات اجرایی مدل توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی
- بررسی راهکارها و عوامل فرهنگی و اجتماعی تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های تولیدی صنعتی

فهرست منابع:

- آجیلی، عبدالعظیم. (۱۳۸۵). بررسی مسائل و مشکلات تعاونی‌های زنان و ارائه راه‌های ارتقاء کمی و کیفی آنها، وزارت تعاون، اداره کل تعاون استان خوزستان، ۱۳۸۵، ۱۹-۲۸.
- احمدپور، امیر؛ مختاری، ویدا و پورسعید، علیرضا. (۱۳۹۲). سنجش میزان موفقیت تعاونی‌های تولید کشاورزی در استان ایلام. تعاون و کشاورزی، ۲ (۸)، ۲۷-۴۴.
- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان کرمانشاه. (۱۳۹۸). مدیریت تعاون، واحد آمار.
- امانیا بیدختی، پروانه؛ صادقی نیا، سارا. (۱۳۹۴). نقش تعاونی‌های تولیدی در میزان درآمدزایی و افزایش سرمایه گذاری خراسان رضوی، ۱۳۹۴، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۴ (۳)، ۱۰۲-۱۰۵.
- امینی، امیر؛ رضوانی، مسعود. (۱۳۸۵). ارزیابی عوامل مؤثر در موفقیت شرکت‌های تعاونی تولیدی استان تهران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال چهاردهم، شماره ۵۵، ۶۹-۸۹.
- بریم نژاد، ولی؛ شم‌آبادی، محمدعلی. (۱۳۹۲). بازاریابی محصولات تولیدی با تأکید بر نقش تعاونی‌ها، انتشارات آذربرین، تهران.
- حاجی، لطیف؛ چیدری، محمد و چوپچیان، شهلا. (۱۳۹۴). عوامل تأثیرگذار بر توسعه پایدار تعاونی‌های تولید کشاورزی شهرستان نقده از دیدگاه اعضای تعاونی‌ها، تعاون و کشاورزی، دوره ۴، شماره ۱۵، ص ۹۴-۱۰۳.
- حیدری، محمدحسین. (۱۳۹۷). بررسی موفقیت و ماندگاری شرکت‌های تعاونی تولیدی شهرستان روانسر، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه.
- دل‌انگیزان، سهراب. (۱۳۸۵). رهیافتی بر سیاست‌گذاری تعاونی‌های تولیدی، ماهنامه تعاون، شماره ۱۸۱، ۲۹-۳۱.
- رنجبر، سعید؛ منفردی راز، براتعلی. (۱۳۹۲). بررسی روش‌های آموزشی و ترویجی بخش تعاون و ارائه راهکارها. ماهنامه تعاون، شماره ۱۹۰.
- شعبان‌علی فمی، حسین و همکاران. (۱۳۹۲). شناخت و تحلیل سازه‌های موفقیت شرکت‌های تعاونی زنان در ایران، نشریه مطالعات زنان، سال ۴، ش ۲، ۸۹-۱۰۹.
- صلاحی‌اصفهان‌نی، گیتی. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی تعاونی‌های تولیدی در راستای توسعه پایدار روستایی شهرستان ساوه. فصلنامه علمی پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، سال شانزدهم، شمار ۵۱، ص ۶۴-۸۱.
- صمدآقایی، جلیل. (۱۳۹۴). سازمان‌های کارآفرین، چاپ دوم، تهران: انتشارات مؤسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی، ص ۲.
- کرمی، شهره و علی بیگی، امیرحسین. (۱۳۹۳). شناسایی و اولویت بندی عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، فصلنامه تعاون و کشاورزی، دوره دهم، شماره ۳، ۱۱۳-۱۱۷.

مجردی، غلامرضا. شاهقلیان، زینب و یعقوبی، جعفر. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های دامپروری در شهرستان خداآینده. تعاون و کشاورزی، ۲ (۵)، ۱۰۳-۱۲۴.

مرادنژادی، همایون؛ ایروانی، هوشنگ و شعبانعلی قمی، حسین. (۱۳۸۶). تحلیل سازه‌های مؤثر بر توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های تولیدی در ایران. مجله علوم کشاورزی ایران، ۲ (۲)، ۲۱۹-۲۲۶.

مقیم، سید محمد؛ زالی، محمدرضا. (۱۳۹۰). بررسی موانع کارآفرینی در صنعت کشور و ارائه راهکارهای اساسی جهت توسعه کارآفرینی، جهاد دانشگاهی.

نصرالهی، مصطفی؛ الهیاری، محمدصادق؛ صداقت حور، شهرام و نورحسینی، سیدعلی. (۱۳۹۴). عوامل مؤثر بر عدم موفقیت تعاونی‌های چایکاران در استان گیلان، فصلنامه تعاون و کشاورزی، ۱۴، ۱۳۹۴، ۱۲۶-۱۱۱.

وحیدزاده، علیرضا. (۱۳۸۳). آسیب شناسی مدیریت در تعاونی‌های تولیدی صنعتی، ماهنامه تعاون، شماره ۱۵۹، ۶۳-۶۵.

وزارت تعاون. (۱۳۹۱). معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج، پیشرفت و توسعه تعاونی‌ها، انتشارات پایگان، تهران.

هادی زاده بزاز، مریم؛ بوزرجمهری، خدیجه. (۱۳۹۵). بررسی نقش تعاونی‌های تولیدی در افزایش توانمندی فنی و اقتصادی کشاورزان مناطق روستایی نیشابور، راهبردهای توسعه روستایی، ۱۳۹۵، شماره ۴، ص ۴۴۴-۴۴۶.

Annual cooperative business survey. Final report, February 13, 2015. Center for cooperatives. University of Wisconsin-Madison.

Australian Agricultural Council (AAC) (1988). Working play on Agricultural Co-operative. Agricultural Co-operative in Australia, SCA Technical Report Series, Canberra

Beaver, G. (2002). Small business, entrepreneurship and enterprise development. Pearson Education 2002-01-18.

Bhuyan, S., & Olson, F. E. (1998). Potential role of non-agricultural cooperatives in rural development: A report on focus group studies conducted in rural North Dakota (No. 1189-2016-94250).

Bruynis, C. L., Goldsmith, P. D., Hahn, D. E., & Taylor, W. J. (2000). Key success factors for emerging agricultural marketing cooperatives. Journal of Cooperatives, 16(1142-2016-92757).

Castellini, M. (2014). Stakeholder theory and strategic management in third sector: An analysis on Italian cooperative associations. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 4498-4504.

De Alessi, M., Sullivan, J. M., & Hilborn, R. (2014). The legal, regulatory, and institutional evolution of fishing cooperatives in Alaska and the west coast of the United States. Marine Policy, 43, 217-225.

Gabriel, S. J. (2002). Belize Rural Woman's Association Revolving Loan Fund and Women's Cooperatives. United nations development program me report. New York, NY, USA: united nations.

Garnevska, E.; Liu, G.; & Shad bolt, N. M; (2011), Factors for successful development of farmer cooperatives in Northwest China. *International Food and Agribusiness Management Review*, 14(4).

ILO (International Labour Organization). (2014). Cooperatives and the sustainable development goals. A contribution to the post-2015 Development Debate. A Policy Brief. Cooperatives Unit Enterprises Department 4 route des Morillons.

Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. Sage.

Lumpkin, G. T., & Dess, G. G. (1996). Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance. *Academy of management Review*, 21(1), 135-172

Narayan, D. (2014). "The contribution of people's participation: evidence from 121 rural water supply projects", The World Bank, Washington, DC.

Nguyen Hong, H; (2017), Factors affecting sustainable development of agricultural cooperatives in the Mekong river delta, Vietnam. "American Journal of Applied Sciences", 14 (10), 1005 -1010.

Nkhoma, A. T; (2011), Factors affecting sustainability of agricultural cooperatives: lessons from Malawi. A thesis presented in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of.

Robertson, M., Collins, A., Medeira N., & Slater, J. (2003). Barriers to start-up and their effect on aspirant entrepreneurs. *Education & Training*, 45(6), 308-316.

Ronco, M.A; Natalia. L.C;(2014),"Capital structure and financing decisions of agricultural cooperatives": Spanish evidence", Agricultural Economics Society, 88 the Annual Conference, April 9-11, Agro Paris Tech, Paris, France.

Solomon, G. T., & Fernald Jr, L. W. (2012). Trends in small business management and entrepreneurship education in the United States. *Entrepreneurship theory and practice*, 15(3), 25-40.

Sudarsky, John; (1978), Rural Cooperatives, Neo Patrimonial Regimes and Interventions, "Journal of Rural Cooperation", No 2, P. 133.

The Ministry of Cooperation, Work and Social Welfare (1396), Deputy Co - operative Office, Production Cooperatives Office.

Unal, V. U., Guclusoy, H., & Franquesa, R. (2009). A comparative study of success and failure of fishery cooperatives in the Aegean, Turkey. *Journal of Applied*

Watson, K., Hogarth-Scott, S., & Wilson, N. (2014). Small business start-ups: success factors and support implications. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 4(3), 217-238.